

PREDGOVOR

Iako je pastoralna teologija još krajem 18. stoljeća dobila status zasebne teološke discipline, u suvremenim raspravama taj status još nije posve potvrđen. Ponajčešće se ova disciplina i danas shvaća kao primijenjena dogmatika ili se pak svodi na praktične pravne i liturgijske upute svećenicima i drugim pastoralnim djelatnicima.

Katolički teolozi tübingenške škole (od prve polovice 19. stoljeća), koji su uvelike pridonijeli biblijsko-teološkom i specifično ekleziološkom profiliranju ove discipline, zatim teolozi koji su teološko-pastoralno utjecali na II. Vatikanski koncil (posebno K. Rahner) te sam Koncil u svojoj temeljnoj orijentaciji otvaranja prema svijetu, potaknuli su teologiju i teološke discipline na interdisciplinarnost i u tom kontekstu uvažavanje kršćanske i uopće religiozne prakse (pa i ateizma) suvremenih ljudi.

U vremenu sekularizacije i dekristijanizacije teologija, i osobito pastoralna teologija, našli su se pred zadatkom promjene paradigme, promjene svoje osnovne perspektive. Od klerocentrične i ekleziocentrične naglasak je premješten na antropološku i teološku perspektivu. Iz situacije pretpostavljene religioznosti u vremenu „kršćanskoga društva“ (*societas christiana*) suvremene teološke refleksije sve su više usmjerene k temeljnim pitanjima kao što su fenomen religije i religioznosti, pitanje svetoga, transcendentnoga i pitanje Boga te na pitanja društvene funkcije religije i religijskih institucija. Uz ateizam, agnosticizam i religiozni indiferentizam, u kataklizmičnim vremenima ratova 20. stoljeća, da bi bila društveno relevantna, većina istraživanja u bilo kojoj teološkoj disciplini morala su se susresti i s teodicejskim pitanjem, s pitanjem zašto uopće vjerovati u Boga naspram tolike nedužne patnje i prekomjernoga zla. Teologija, a onda i pastoralna teologija, kako to danas smatraju mnogi teolozi, našla se pred novim početkom, pred onim što posljednji pape, biskupske sinode i dokumenti crkvenoga učiteljstva podrazumijevaju pod riječju reevangelizacija ili samo evangelizacija.

U tom kontekstu valja promatrati i današnju župu kao temeljnu kršćansku i crkvenu zajednicu Kristovih vjernika u svijetu i suvremenom društvu koje ne samo da je mobilno, da u njemu prevladava individualistička etika, „podivljalo“ tržište i materijalnih i duhovnih ponuda, religijska sektašenja i fundamentalizmi, nego koje bitno prožima i iščeznuće temeljnih pitanja smisla i vjere u Boga.

U takvoj duhovnoj situaciji pojavljuje se ova knjiga Stipe Nimca i Brigite Perše. Koristeći posebno njemačke, slovenske i hrvatske pastoralne teologe, autori prate shvaćanja i razvoj župe od prvih kršćanskih zajednica do danas. U četiri cjeline prelaze dvotisućljetni put razvoja župe od kršćanskih zajednica prvih stoljeća (gradskih i izvangradskih) do današnjega vremena u kojemu je posebno dovedeno u pitanje teritorijalno načelo organizacije župe. Autori pišu o velikim promjenama s dolaskom Konstantina i Teodozija i njihovim podržavljenjem kršćanstva i Crkve, te o pojavi krsnih crkava i oratorija (*Župa nakon Milanskog edikta*), o formiranju župa na teritorijalnom i klerikalnom principu (vlasničke crkve), o srednjovjekovnom razvoju župa unutar urbanizacije, o razvoju katedralnih škola i pojavi novih redova kao i o pojedinim obvezujućim dekretima i koncilima za uređenje župa.

Posebnu pozornost posvećuju Tridentskom koncilu, habsburškoj reformi (Terezija i Josip II.), te francuskoj reformi (Napoleon) u preuređenju crkvenoga života i župâ što je označavalo veliki utjecaj države na crkveno djelovanje, pogotovo na posve novi odnos prema redovništvu i to onom kontemplativnom.

U zasebnom se poglavlju (*Župa u mijenama 19. i 20. stoljeća*) tematizira vrijeme od industrijske revolucije, gubitka radništva, nastojanja Crkve da preko katoličkih ili vjerskih društava iznova kristijanizira Europu. U tom se poglavlju obrađuje shvaćanje župa prema zakonicima kanonskoga prava iz 1917. i 1983., i oni se uspoređuju. Kroz čitav tekst, a u ovom poglavlju posebno, autori u pozadini imaju postavke II. Vatikanskoga koncila poglavito s obzirom na razumijevanje župe kao lokalne, mjesne zajednice (*communio*) Kristovih vjernika i nužnosti uključivanja vjernika-laika ne kao „objekata“ nego kao „subjekata“ pastorala i crkvenoga života.

U posljednjem, petom poglavlju (*Pastoralni model za 21. stoljeće*) autori slijede bečke teologe H. Swobodu i F. Klostermanna u razumijevanju župe kao zajednice Isusovih učenika, te se oslanjaju na ekleziologiju Waltera Kaspera (*Katholische Kriche*, 2011.) i uglavnom nude njegov model za pastoral župske zajednice. Model podrazumijeva ozbiljno računanje na današnju krizu institucije i Crkve, pogotovo „narodne Crkve“, i traži da se iziđe iz introvertirane, na samu sebe usmjerene zajednice. Taj model upravo polazi od već spomenute nužnosti novoga započinjanja, od evangelizacije koja podrazumijeva da su kršćani i njihova Crkva u „dijaspori“, pa bi župa, odnosno pojedina crkva i crkvena zajednica, trebale biti duhovno središte, duhovna oaza u suvremenom društvu iz koje kršćanstvo isijava prema vani. Uz to, nužno je razvijati „kućne crkve“ slične prvom kršćanstvu, dakle različita zajedništva unutar jedne župske zajednice. Sadržajno, nova evangelizacija podrazumijeva na prvom mjestu *govor i naviještanje Boga* tako da župa, kao Crkva u malom, postane znak i sredstvo Božje nazočnosti među ljudima i s ljudima. Na drugom mjestu se traži da naviještanje Boga bude kristološko. Naime, Bog kojega se naviješta i o kojem se govori jest osobni Bog Isusa Krista.

Župu – inzistira se u knjizi – primarno ne definira teritorij nego je ona zajednica Kristovih vjernika koji svjedoče Oca Isusa Krista (*martirija*), koji zajednički mole i slave Boga (*liturgija*) i koji pojedinačno i kao zajednica služe konkretnom čovjeku i svijetu, s posebnom opcijom za siromašne, progonjene i patnike (*dijakonija*).

Iako knjiga *Župa u povijesnim mijenama* pripada tzv. posebnoj pastoralnoj teologiji, ona uspješno kombinira opće pastoralne postavke, kako metodološke tako i one teološke, iznad svega ekleziologiju zadnjega Koncila te time ne ostaje samo na pukoj historiografiji. Moglo bi je se nazvati *malom teološkom historiografijom župe*, a čime smo na našim teološkim učilištima vrlo oskudni. Zato bi ova knjiga trebala ući u obveznu literaturu u predmetu pastoralne teologije. Pri tome, za njezinu eventualnu nadopunu iz naše katoličko-hrvatske perspektive, naveo bih samo neka pitanja koja bi valjalo posebno obraditi. Naime, pitanje „narodne Crkve“ (kako stoji u knjizi) ili „Božjega naroda“ (kako govori Koncil) u nas se, uslijed rubnoga konteksta i dodira (i konflikta) s drugim nacijama i religijama, shvaća često samo kao „nacionalna“ Crkva. Uz to u nas su, slično i latinoameričkom kontekstu, i usprkos

jozefinističkoj reformi, a pogotovo uslijed turske okupacije, mnoge župe vodili i danas vode redovnički svećenici (pogotovo franjevci). Na ovo se nadovezuje i pitanje prvoga franjevaštva koje je za razliku i od dominikanaca, a koje se i u knjizi naziva reduciranim imenom „prosjački“ redovi, od početka imalo drukčiji odnos prema župi i župnicima. Ono se čak nije vezalo za mjesto, pogotovo ni za kakve privilegije, niti je imalo zadatak obraćanja heretika, nego je životom i putujućim naviještanjem svjedočilo Isusovo evanđelje.

U svakom slučaju, ova knjiga, pisana vrlo pregledno i čitljivo, uz važne informacije koje su popraćene i kratkim teološkim osvrtima, vrijedan je doprinos našem pastoralnom radu. Uz knjigu *Pastoral grada* fra Stipe Nimca, jednoga od autora i ove studije, ona svakako treba biti nezaobilazan priručnik u posebnoj pastoralnoj teologiji.

Sarajevo, 4. prosinca 2012.

Fra Ivan Šarčević, OFM,
Franjevačka teologija u Sarajevu, Bosna i Hercegovina